

Mieczysław GÓRNY*

*Żadna dziedzina ludzkiej działalności, także medycyna,
nie ma takiego wpływu na zdrowie człowieka, jak rolnictwo*
Pierre DELBET

Ekorozwój jedyną drogą polskiej wsi i rolnictwa

Każdy system gospodarowania rolniczego wywiera wpływ na zdrowie człowieka, ale nie każdy w sposób pozytywny.

Współczesne rolnictwo konwencjonalne, a w jego ramach szeroko na świecie rozprzestrzenione, przemysłowe, wywiera niestety destrukcyjny wpływ na zdrowie człowieka, tak poprzez degradację przyrody, jak i żywności.

Dlatego człowiek został zmuszony do poszukiwania innych, lepszych sposobów gospodarowania rolniczego.

Historia rolnictwa zgodnego z przyrodą sięga według jednych źródeł początku XIX wieku (Dezydery Chłapowski, 1788-1879), według innych początku XX wieku (Rudolf Steiner, 1861-1925). W pierwszym przypadku inspiratorem był oficer artylerii, adiutant Napoleona – Dezydery Chłapowski (1788- 1879), w drugim filozof, teolog i teozof, okultysta i mag – Rudolf Steiner (1861-1925) Ciekawe, że obaj inicjatorzy rolnictwa nazwanego później ekologicznym, przedstawili swoje koncepcje niezależnie, każdy w inny sposób, ale jeden i drugi na terenie Polski: D. Chłapowski w swoim majątku w Turwi (ok.10 tysięcy ha), w Wielkopolsce, w którym szkolił w sposób ukryty, ze względu na zabór pruski, młodych polskich rolników. R. Steiner poprowadził kurs rolnictwa, które już po jego śmierci nazwano – biodynamicznym, w Kobierzycach k. Wrocławia, około 100 km na południe od Turwi.

Tak więc koncepcja światowego rolnictwa ekologicznego wypracowana została i przedstawiona po raz pierwszy, na terenie Polski przez dwie różne osoby (Polaka i Austriaka) i co ciekawe, w obydwu przypadkach nie będące z wykształcenia rolnikami.

Współczesne rolnictwo ekologiczne nie tylko dostarcza żywności najwyższej, gwarantowanej jakości żywieniowej, dzięki kontroli stanu środowiska oraz kontroli sposobu produkcji, zapewnia także najskutecz-

* SGGW w Warszawie.

niejszą ochronę przyrody i krajobrazów wiejskich na obszarach zagospodarowanych rolniczo, czyli poza obszarami chronionymi prawnie – (w parkach narodowych, p. krajobrazowych, rezerwach itp.).

Z założenia wszelkie działania w rolnictwie ekologicznym muszą uwzględniać łącznie 3 elementy: obok ekonomii, także etykę i ekologię. Gospodarstwa ekologiczne to w zasadzie gospodarstwa rodzinne.

Rolnictwo ekologiczne jest przeciwstawne rolnictwu przemysłowemu, wąsko wyspecjalizowanemu, które poczyniło wiele zła na świecie. W rolnictwie przemysłowym zachęca się do tworzenia wielkich farm, do uprawy w gospodarstwie nielicznych gatunków roślin (wąska specjalizacja), do dużego zużycia nawozów mineralnych, w tym pochodzących z syntezy chemicznej, oraz do znacznego wykorzystania syntetycznych pestycydów i herbicydów. Tworzone są też wielkie przemysłowe ферmy zwierząt, w których nie są spełniane żadne potrzeby zwierząt, ani dotyczące ruchu, ani potrzeby związane z ich biologią, ani żywieniowe. W efekcie w rolnictwie przemysłowym zadawane są zwierzętom programowe cierpienia, naruszane są też prawa przyrody – następuje degradacja krajobrazu, skażenie gleby i wody. Brak etycznego postępowania odczuwają nie tylko okrutnie traktowane zwierzęta. Dotyczy on także konsumentów. W gospodarstwach przemysłowych często spotykany jest inny (lepszy) sposób produkcji żywności dla własnej rodziny, a inny produktów przeznaczonych na sprzedaż.

Utrzymywanie gospodarstw przemysłowych jest kosztowne. Dlatego wymagają one znacznych dotacji, zwykle ze strony państwa. Stąd m.in. wzięło się powiedzenie – „małe jest piękne, a duże dotowane”.

Egzystencja dużych gospodarstw przemysłowych jest opłacalna wyłącznie dla wielkich międzynarodowych koncernów produkujących środki produkcji dla rolnictwa przemysłowego – nawozy mineralne, pestycydy, herbicydy, maszyny do ich stosowania oraz pasze. Istnienie rolnictwa przemysłowego uzależnione jest od rozwiniętego systemu korupcji w skali poszczególnych krajów i w skali świata.

Rolnictwo ekologiczne jest jedynym systemem gospodarowania rolniczego opartym na idei ekorozwoju.

Konwencja o ekorozwoju przedstawiona w czasie światowego zgromadzenia w Rio de Janeiro w 1992 r., dotyczyła poszanowania różnorodności biologicznej, kulturowej, religijnej itd. W Polsce konwencję o ekorozwoju wprowadzono do Konstytucji RP.

Aby tę konwencję wprowadzić w życie, społeczeństwo powinno mieć względnie wysoką świadomość, ale też zapewniony odpowiedni poziom życia. Tego niestety nie rozumieją decydenci w wielu krajach, także w Polsce. Podobnie często nie rozumieją, że ochronę przyrody, z którą związane jest rolnictwo ekologiczne, należy pojmować nie tylko jako ograniczenie jej dewastacji, ale także, a może przede wszystkim, jako przeniesienie przyrody do systemów wartości ludzkich, a więc:

Wierzeń i przekonań – jaki świat i jego porządek, jakie miejsce człowieka w świecie, jaki sens egzystencji ludzkiej;

Wzorców i norm – jakie czyny określa się jako moralnie pozytywne, godziwe, rozumne, podnoszące człowieka, a jakie przeciwnie (do tych ostatnich zaliczyć trzeba gospodarstwa przemysłowe, w tym szczególnie przemysłowe fermy zwierząt);

Upodobań i preferencji – jakie stany, działania, przedmioty wolimy od innych -- np. doraźny zysk, czy lepszą przyszłość (taki wybór staje dziś często przed zarządami gmin lub wsi).

Wybór taki staje także przed wysoko postawionymi decydentami, przy czym rząd i parlament powinny poczuwać się do obowiązku, aby moralnie, jak i materialnie wspierać mądre decyzje, przyszłościowe, dobre z punktu widzenia egzystencji człowieka i przyrody.

Gleba i wody na obszarze gospodarstwa ekologicznego nie mogą podlegać skażeniom.

Gospodarstwo rolne powinno tworzyć zwartą, ekologiczną całość, z jak najbardziej zamkniętym obiegiem materii. Spełnienie tego warunku umożliwi zrównoważoną produkcję roślinną i zwierzęcą (1-1,5 dużej sztuki zwierzęcej / ha. Duża sztuka = 500 kg, np. krowa, koń).

Gospodarstwo może prawidłowo funkcjonować tylko w dobrze urządzonym krajobrazie wiejskim i przy uwzględnieniu, że nie ma dobrego rolnictwa bez drzew.

Nawożenie nie może być traktowane jako karmienie roślin uprawnych, lecz jako zabieg dostarczający pożywki organizmom glebowym. Taką pożywką mogą być jedynie nawozy organiczne (obornik, kompost, gnojówka (ale nie gnojowica), nawozy zielone. W gospodarstwie ekologicznym zaleca się wykorzystywać naturalne mielone skały, jako nawozy mineralne, ale nie należy nimi nawozić gleby, lecz dodawać je do nawozów organicznych.

Wszystkie zwierzęta w gospodarstwie, także psy i koty, powinny być traktowane z szacunkiem.

Choroby zwierząt są z reguły efektem złego traktowania. Dla zapewnienia zdrowia zwierząt niezbędny jest dobry kontakt psychiczny zwierzęcia z człowiekiem, ruch na powietrzu, dobry kontakt psychiczny z innymi zwierzętami (w tym szczególnie młodych z matkami), dobrej jakości i właściwie dobrane pasze, stały dostęp do świeżej, czystej wody. Zwierzętom trzeba umożliwić naturalne metody rozrodu, właściwie powinny być skonstruowane pomieszczenia inwentarskie, chroniące je przed mrozem, upałem, wiatrem i deszczem.

Każdy rolnik ekologiczny powinien wykazywać chęć obserwowania przyrody i jak najlepszego dostosowania sposobów korzystania z niej, aby zapewnić trwałość jej dobrej egzystencji.

Pojawianie się w gospodarstwie szkodników i chorób roślin uznaje się nie za zjawisko nieuniknione, nie za oczywistą klęskę, lecz jako wskaźnik błędów popełnionych w sposobie gospodarowania.

Szkodniki opanowują przede wszystkim rośliny osłabione fizjologicznie np. wskutek niewłaściwego sposobu ich traktowania i uprawy. Szkodniki są wysłańcami przyrody, którzy mają zniszczyć to co w przyrodzie jest słabe. Jeśli człowiek prowokuje osłabianie roślin uprawnych, tym samym prowokuje pojawianie się szkodników. Ograniczanie szkodników powinno polegać przede wszystkim na zapobieganiu ich występowania, a nie na zwalczaniu. Jeśli rolnik ze zrozumieniem i dobrą wolą podchodzi do upraw roślinnych, problem szkodników zostaje znacznie ograniczony. Efektem takiego podejścia jest nie tylko zakaz, lecz przede wszystkim brak potrzeby stosowania pestycydów.

Bardzo ważnym celem gospodarowania ekologicznego jest utrzymanie lub podwyższenie żyzności gleby. Miarą żyzności gleby jest bogactwo gatunkowe żyjących w niej organizmów, znaczna ich aktywność, a w efekcie bogactwo próchnicy w glebie. W celu podwyższenia żyzności gleby należy: tak ją uprawiać mechanicznie, aby wspierać egzystencję organizmów glebowych, dostarczać pożywki dla organizmów glebowych, wprowadzać urozmaicony płodozmian, jak najkrócej pozostawiać glebę bez roślin.

Wytwarzaniu próchnicy w glebie sprzyja nawożenie organiczne. Jednak nie wszystkie rośliny uprawne tolerują nawożenie obornikiem, a niemal wszystkie tolerują nawożenie dojrzałym kompostem, czyli próchnicą, stąd rola kompostu jest tak ważna w gospodarstwie ekologicznym.

Dzięki mozaikowości biotopów, polska wieś zachowała piękno przyrody i umożliwia egzystencję wielu gatunków organizmów – ssaków, ptaków, gadów, płazów i bezkręgowców. To dzięki bogatej przyrodzie na naszej wsi mamy w Polsce najwięcej bocianów wśród krajów europejskich.

W celu utrzymania różnorodności gatunków niezbędna jest dbałość o zachowanie właściwej proporcji lasów i zadrzewień śródpolnych, nadwodnych, przydrożnych itp., w stosunku do obszaru pól uprawnych, a także pielęgnowanie istniejących wśród pól strumyków, kanałów i oczek wodnych.

W Polsce ponad 2 tysiące rolników już wybrało . Na ponad 50 tysiącach ha gospodarują zgodnie z hasłem rolnictwa ekologicznego: „produkować – nie niszczyć ziemi, żywić – nie szkodząc konsumentom”, czyli chcą sprostać potrzebom wynikającym, ze znalezienia w sobie prawdziwego powołania zawodu rolnika : pragną uprawiać ziemię, pielęgnować rośliny, troszczyć się o zwierzęta, ochraniać krajobraz, by – właściwie żywić człowieka.

Przy tym o ile obszar przeciętnego gospodarstwa konwencjonalnego w Polsce wynosi ok. 8 ha, to przeciętnego gospodarstwa ekologicznego ok. 15 ha.

Jeszcze w XIX wieku i w pierwszej połowie XX wieku ludzie odżywiali się pokarmem biologicznym, wytwarzanym w zamkniętym obiegu: gleba – roślina – zwierzę – człowiek.

Obecnie produkcję żywności zdominowała koncepcja technologiczna, ujmująca fenomen życia w kategoriach przemian chemicznych. Technologia chemiczna nie zapewnia jednak tak wartościowej biologicznie żywności, jak rolnictwo zgodne z przyrodą. Świadczy o tym stały wzrost kosztów społecznych na leczenie w krajach z rozwiniętym rolnictwem przemysłowym.

Współczesna żywność dostarcza składniki pokarmowe, lecz nie gwarantuje zdrowia, jest aktywna chemicznie lecz nie jest pełnowartościowa biologicznie.

Przy tym szeroko stosowana i kosztowna chemiczna analiza składników żywności nie tylko nie jest w stanie zagwarantować, że żywność jest bezpieczna dla zdrowia, nie wystarcza także do określenia jej wartości biologicznych. Już Hipokrates (V-IV w. p. Ch.), zwany ojcem medycyny głosił, że jakość żywności należy oceniać jej zdolnością do podtrzymywania, a nawet przywracania zdrowia. Tę złożoną właściwość określaną pojęciem *jakość biologiczna* miały niegdyś surowce pozyskiwane ze stanowisk naturalnych. Do tak rozumianej jakości nawiązuje rolnictwo ekologiczne, oferując żywność wytworzoną ekologicznie, czyli: 1) z wyłączeniem przemysłowych środków chemii rolnej, weterynaryjnej i spożywczej oraz 2) w sposób nie naruszający równowagi ekologicznej.

Rolnictwo ekologiczne nie tylko dostarcza żywności najwyższej i gwarantowanej jakości, zapewnia także ograniczenie lub wykluczenie skażeń gleby i wód gruntowych, zapewnia trwałą, wysoką żyzność gleby, ogranicza choroby roślin uprawnych i zwierząt poprzez zamknięcie obiegu materii w ramach gospodarstwa (pasze i nawozy powinny być produkowane i wykorzystywane w obrębie gospodarstwa). Ponadto rolnik ekologiczny powinien tak kształtować i pielęgnować krajobraz, aby możliwe było zachowanie różnorodności biologicznej w gospodarstwie, czyli bogactwa gatunków organizmów, zarówno nad glebą jak i w glebie. Rolnik ekologiczny musi dbać o dobrostan zwierząt w gospodarstwie.

W gospodarstwie ekologicznym dąży się do uzyskiwania wysokiej, ale nie maksymalnej produkcji, takiej, która mogłaby doprowadzić do obniżenia żyzności gleby. Tylko bowiem w zdrowej, żyznej glebie, mogą rozwijać się zdrowe rośliny, tylko żywione takimi roślinami zwierzęta gospodarskie są zdrowe. Tylko tak pojmowana całość gospodarstwa gwarantuje uzyskanie płodów rolnych o najwyższej jakości żywieniowej i jak najlepszą wydajność produkcji.

Gospodarstwa ekologiczne dostarczają miejsc pracy i poprawiają jakość życia na wsi, wzbogacają też turystyczne walory wsi.

W gospodarstwach ekologicznych powinny być przestrzegane, przy wszelkim postępowaniu, prawa Boskie i prawa przyrody.

Stąd m.in. w rolnictwie ekologicznym na całym świecie zakazane jest wykorzystywanie organizmów (mikroorganizmów, roślin i zwierząt) pochodzących z manipulacji genetycznych. Dzięki temu rolnictwo ekologiczne chroni społeczeństwo przed nieetycznymi i niebezpiecznymi działaniami i skutkami działań dotyczącymi GMO, w tym klonowania.

Działania rolnika ekologicznego są kontrolowane, a ich skutek objęty jest przyznawanym na czas jednego roku certyfikatem (atestem). Po tym okresie, w wyniku kolejnej kontroli, rolnik może uzyskać przedłużenie atestu na następny rok.

Dobro, jakie niesie z sobą ekologiczne rolnictwo jest niejednokrotnie także inspiracją do dalszego rozwoju dobrych idei.

I tak w Polsce w województwie pomorskim działa od listopada 1992 r. ośrodek readaptacji Stowarzyszenia Solidarni Plus oraz „EKO – Szkoła – Życia”. Wśród około 120 pensjonariuszy ośrodka są ludzie z wirusem HIV, chorzy na AIDS, na chorobę Alzheimer'a, narkomani, alkoholicy, bezdomni oraz samotne matki z dziećmi. Wszyscy mieszkańcy objęci są intensywną opieką zdrowotną i psychospołeczną. Stosuje się profilaktykę i terapię, w tym odwykową. Pensjonariusze pracują m.in. w utworzonym przy ośrodku gospodarstwie ekologicznym. Uznano, że tylko takie gospodarstwo może i powinno mieć miejsce, jako integralna część szkoły życia.

Wspomniany ośrodek stał się punktem odniesienia i wzorcem dla podobnych siedmiu innych ośrodków w Polsce.

Dzięki Szkole Życia już wiele osób poddźwignęło się i obecnie sami prowadzą zajęcia. Każdy może tu przekonać się, że niszczenie przyrody to działanie przeciw Bogu i przeciw człowiekowi.

Miłość, przyjaźń, opiekuńczość, uczciwość, szacunek dla przyrody, nie zadawanie cierpień żywym istotom i pomnażanie dobra, oto czego uczy się każdy pensjonariusz ośrodka.

Na Kaszubach, w Gołubiu, też w woj. Pomorskim, utworzony został w ramach przedsiębiorstwa turystycznego WALD-TOUR, którego dyrektorem jest p. Stanisław Umlawski, ośrodek leczniczy, w którym pod kierunkiem dr Ewy Dąbrowskiej z Gdańska, przywracana jest równowaga w organizmie człowieka, poprzez żywienie żywnością ekologiczną (głównie warzywami), pochodzącą z miejscowych gospodarstw ekologicznych. W ośrodku leczy się m.in. nadwagę (otyłość), nadciśnienie, wysoki stan cholesterolu, miażdżycę serca i naczyń, alergie skórne i pokarmowe oraz astmę, choroby zwyrodnieniowe stawów, zaparcia i inne.

Nisko kaloryczna dieta złożona z ekologicznych warzyw i owoców, połączona ze znacznym wysiłkiem fizycznym (intensywne marsze po te-

renach leśnych lub zajęcia w ośrodku w siłowni) usprawnia oczyszczanie organizmu, odblokowuje układ immunologiczny, zwiększa odporność organizmu, leczy chore miejsca, sprzyja „zjadaniu” zapasów tłuszczu, usprawnia wydalanie z organizmu wszelkich toksyn, a w efekcie sprzyja regeneracji i rewitalizacji, przywraca harmonię ciała i ducha, co daje uczucie wyciszenia.

Z inicjatywy mgr Jadwigi Łopaty powołana została Międzynarodowa Koalicja dla Ochrony Polskiej Wsi, a w jej ramach, w Stryszowie, niedaleko Krakowa i Wadowic utworzone zostało centrum edukacji ekologicznej pod nazwą „Ekocentrum ICPPC”. W zarządzie Ekocentrum obok J. Łopaty jest Anglik – Sir Julian Rose, doradca księcia Karola w zakresie rolnictwa ekologicznego. W Ekocentrum propagowane są ekologiczne metody gospodarowania w rolnictwie, agroturystyka, w szczególności związana z gospodarstwami ekologicznymi, podejmowane są działania na rzecz ochrony polskiej wsi. Ekocentrum pełni też ważną rolę, jako ośrodek edukacji ekologicznej i pro – ekorozwojowej. Odbywają się tu zajęcia dla dzieci, młodzieży i nauczycieli, oraz innych chętnych, w czasie których przedstawiane są tradycyjne metody wyrobu masła, serów, pieczenia chleba, przygotowania potraw. Zwiedzający Ekocentrum mogą zapoznać się z budynkiem konferencyjnym zbudowanym z gliny, zasilanymi energią słoneczną urządzeniami do oświetlenia oraz do podgrzewania wody. Przy Ekocentrum znajdują się doświadczalne polećka ziołowo-warzywne prowadzone metodami ekologicznymi.

Możliwe jest zakwaterowanie i wyżywienie dla uczestników kursów, szkoleń i konferencji organizowanych w Ekocentrum, w którym propagowany jest ekologiczny tryb życia: demonstruje się jak chronić dziedzictwo kulturowe i biologiczne polskiej wsi. Żywność dla gości dostarczana jest z gospodarstw ekologicznych znajdujących się w okolicy.

Działalność Ekocentrum została wyróżniona w kwietniu 2002 r. nagrodą Goldmana zwaną „nagrodą Nobla w dziedzinie ochrony środowiska”, a w czerwcu 2002 r. odwiedził Ekocentrum następca tronu Wielkiej Brytanii – Księżę Karol.

W wielu gospodarstwach ekologicznych w Polsce uprawia się ginące lub rzadko spotykane odmiany i gatunki roślin uprawnych(np. pszenicę orkisz i płaskurkę), stare, rzadko dziś spotykane, chociaż cenne odmiany drzew owocowych itp. lub stare, ginące, rodzime rasy zwierząt gospodarskich np. świnię rasy puławskiej, kury zielononóżki, czarno – białe kaczki dworki, gęsi lubelskie, kieleckie, pomorskie, podkarpackie, rypińskie i suwalskie.

Jest też w Polsce wiele innych ośrodków edukacyjnych związanych z rolnictwem ekologicznym.

Spośród Wojewódzkich Ośrodków Doradztwa Rolniczego w Polsce, najbardziej zasłużony dla rolnictwa ekologicznego jest WODR w Przysie-

ku koło Torunia, w którym w latach osiemdziesiątych XX wieku odbywały się pierwsze kursy rolnictwa ekologicznego dla rolników, gdzie powstała inicjatywa utworzenia Stowarzyszenia Producentów Żywności Metodami Ekologicznymi EKOLAND, najstarszej w Polsce (zarejestrowanej w 1989r.) a jednocześnie najbardziej znanej w świecie organizacji zrzeszającej polskich rolników ekologicznych.

W Grzybowie niedaleko Płocka istnieje polsko-szwajcarskie centrum eko edukacyjne połączone z gospodarstwem ekologicznym Ewy i Petera Stratenwerthów, a w Tuczkach niedaleko Działdowa gospodarstwo ekologiczne wykorzystujące energię wody do produkcji prądu i napędzania młyna. Jego właściciel Piotr Hillar, młynarz i rolnik, przetwarza zboża z gospodarstw ekologicznych niemal z całej Polski w różnego rodzaju mąki, kasze, płatki itp.

W gospodarstwie ekologicznym Aleksandry i Mieczysława Babalskich, w Pokrzydowie k. Brodnicy wytwarzane są szeroko znane ekologiczne makarony oraz różne inne przetwory ze zboża, W wielu gospodarstwach ekologicznych, w których utrzymywane są krowy, kozy lub owce istnieją małe mleczarnie, w których wytwarzane są produkty mleczne: masło, maślanka, jogurty, kefiry oraz różnego rodzaju sery. Istnieją też gospodarstwa ekologiczne pszczelarskie oraz takie, w których hodowane są ekologiczną metodą ryby i/ lub raki. Istnieją również ekologiczne gospodarstwa, nastawione szczególnie na produkcję ziół.

W oparciu o ekologiczne surowce powstały w Polsce ekologiczne piekarnie, oraz ekologiczne przetwórnice warzyw i owoców.

W Bydgoszczy utworzone zostało wydawnictwo GAJ, kierowane przez Zbigniewa Przybylaka, który wydaje b. ciekawy miesięcznik EKO-ARKA, przeznaczony dla producentów i przetwórców ekologicznych oraz dla konsumentów. Wydawnictwo to wydaje także „Ekologiczny Poradnik Księżycowy” dla działkowiczów, rolników, ogrodników, gospodyń, pszczelarzy i wędkarzy.

Oddolny rozwój rolnictwa ekologicznego w Polsce spowodował utworzenie przy Ministrze Rolnictwa – Rady Rolnictwa Ekologicznego, a także powołanie w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi – Wydziału Rolnictwa Ekologicznego. Efektem powołania Rady stało się przygotowanie w 2001 r. ustawy o rolnictwie ekologicznym (Dziennik ustaw nr 38, póź. 452).

Na Wydziale Nauk o Żywieniu Człowieka i Konsumpcji Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie utworzony został Zakład Żywności Ekologicznej. Powstaje także w chwili obecnej uczelniane, doświadczone gospodarstwo ekologiczne w Skierniewicach.

Rolnictwo ekologiczne w Polsce znajduje moralne poparcie u organizacji pozarządowych m.in. Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody (IUCN), Społeczny Instytut Ekologiczny (SIE), Polski Klub Ekologiczny, czy Instytut na rzecz Ekorozwoju

Obecnie jednym z ważniejszych problemów warunkujących rozwój rolnictwa ekologicznego w Polsce jest zapewnienie producentom ekologicznym 1) zbytu ich produktów oraz 2) zapewnienie, określonej ustawą, pomocy finansowej w okresie przestawiania gospodarstwa na metodę ekologiczną.

Rolnictwo ekologiczne wywiera wyjątkowo pozytywny wpływ na sposób myślenia i działania społeczeństwa.

Dlatego świadome społeczeństwa świata i Europy, a szczególnie krajów, w których zachowana została bujna przyroda na obszarach wiejskich, powinno podejmować wzmożone wysiłki, na rzecz rozwijania rolnictwa zgodnego z ideą ekorozwoju, czyli rolnictwa ekologicznego, chroniącego piękno przyrody i dostarczającego miejsc pracy oraz tak potrzebnej, ze względu na jej wysoką wartość odżywczą, żywności ekologicznej.

Sustainable development as the Only Way for Polish Countryside and Agriculture

SUMMARY

Limiting agricultural production with the use of industrial methods is in the society's best interest. Industrial farms are places where natural degradation of soil, rural landscapes, and ground waters takes place. They are also places where farm animals are mistreated and suffer. The crops, being high are, at the same time, of low quality, posing threat to people's and animals' health.

The only agricultural managing system which complies with the idea of eco- development is ecological farming, whose initiators were: Dezydery Chłapowski at the beginning of the 9th century, officer, Napoleon's aide-de-camp as well as Rudolf Steiner from Austria, philosopher, theologian and occultist at the beginning of the 20th century. Neither of them had agricultural education, both were active in the area now belonging to Poland (in Turew in Wielkopolska district and in Kobierzyce near Wrocław respectively).

Ecological farming based on family farms is a combination of ethical, ecological and economic approaches. Not only does it provide highest quality food and feeding stuff but it also helps protect the environment, fertilizes soil, caters for good growth condition of cultivated plants and animals, provides new jobs and improves living conditions in rural areas.

Ecological farm must make sure: there is balance between plant and animal production, take care of landscape, prevent and not only fight pests.

Every ecological farmer's duty is continuous struggle to increase the fertility of soil. He should not misunderstand the aim or the methods of

fertilizing so that he can deliver high quality food which undergoes the system of control.

There are about 2 000 certified ecological farms in Poland with an average area of 15 hectares, the total acreage being 50 000 ha. There are more than 20 ecological products processing plants (mills, bakeries, dairy plants, fruit, vegetables and meat processing plants). There are 8 agricultural high schools where the rules of ecological farming are taught. Some schools run their own ecological farms and an experimental ecological farm is being prepared by Warsaw University of Agriculture (SGGW). There are also 3 associations of ecological farmers and gardeners as well as 6 organizations which control and issue certificates to farms and processing plants. In Ministry of Agriculture there is Department of Ecological Agriculture as well as Ecological Farming Board.

Ecological farms are used in medical and social therapy, play an important role in ecological education and increasing people's awareness. It should be hoped that ecological farming, bringing much good and being based on the idea of sustainable development, will eventually become part of far reaching plans concerning rural and agricultural development in Poland.